

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Oficiul Național Erasmus+ în Moldova

TENDINȚE ACTUALE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Reflecții ale membrilor echipei de
Experți Naționali în Reforma Învățământului Superior
din Cadrul Programului Erasmus+

Ediția 2017

Echipa de Experți în Reforma Învățământului Superior din Republica Moldova în cadrul Programului Erasmus+

Higher Education Reform Experts in Moldova (HERE)

În țările cu statut de Partener în cadrul Programului Erasmus+ activează echipe naționale de Experți în Reforma Învățământului Superior (HEREs). Experții susțin procesul de reformă și modernizare a strategiilor în domeniul învățământului superior, în strânsă colaborare cu autoritățile locale și în continuu dialog cu structurile Uniunii Europene.

În 2015, o nouă echipă de experți în reforma învățământului superior din Republica Moldova a fost selectată. Echipa se implică în proiecte ce țin de reforma curriculumului universitar, ameliorarea guvernancei și managementului universitar, promovarea cooperării dintre sectorul educației și mediul de afaceri.

Misiunea echipei de experți este de a susține Oficiul Național Erasmus+ în identificarea bunelor practici din domeniul învățământului superior pentru a le promova și aplica ulterior la nivel național.

Membrii echipei:

- Nadejda VELIȘCO, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova
- Florentin PALADI, Universitatea de Stat din Moldova
- Larisa BUGAIAN, Universitatea Tehnică a Moldovei
- Andrei POPA, Universitatea „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul
- Valentina PRIȚCAN, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți;
- Vlada LISENCO, Universitatea „T. Șevcenko” din Tiraspol;
- Nicolai LOGHIN, Alianța Studenților din Moldova

Erasmus+

Sprejiniul oferit de Comisia Europeană pentru această publicație nu constituie o interferență în conținutul acesteia, care reflectă exclusiv punctul de vedere al autorilor, iar Comisia nu poate fi considerată responsabilă pentru eventuala utilizare a informațiilor pe care le conține.

CADRUL NAȚIONAL AL CALIFICĂRILOR ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR: DE LA CONCEPTE LA IMPLEMENTARE

Nadejda Velișco

*Expert în Reforma Sistemului
de Învățământ Superior*

Cuvinte-cheie: calificare, sistem național de calificări, cadrul național al calificărilor, rezultate ale învățării, cunoștințe, abilități, competență.

Istoria dezvoltării Cadrului Național al Calificărilor (CNC) își are începuturile pe agenda procesului Bologna în perioada anilor 2001-2003. După o perioadă intensivă de lucru, Comisia Europeană aprobă Cadrul European al Calificărilor pentru învățarea de-a lungul vieții (CEC), care stabilește corespondența între sistemele naționale de calificări și are menirea de a face mai transparente și mai ușor de înțeles sistemele de învățământ naționale, dar și ale calificărilor. Recomandarea 2008/C111/01/CE a Parlamentului European și a Consiliului Privind stabilirea Cadrului European al Calificărilor pentru

învățarea de-a lungul vieții a intrat în vigoare în 23 aprilie 2008. Conform acestei recomandări către anul 2010 toate statele membre trebuie să stabilească corespondențe între sistemele naționale de calificări și Cadrul European al Calificărilor prin corelarea nivelurilor proprii de calificare cu nivelurile stabilite prin CEC. Recomandarea menționată mai stipulează că până în anul 2012 toate tipurile de certificate de calificare, diplome și documente Europass, emise de autorități competente, să conțină clar corespunderea cu CEC.

Situația la nivelul statelor-membre ale Spațiului European Comun al învățământului superior. Raportul "The European Higher Education Area in 2015. Bologna process. Implementation report" prezintă situația dezvoltării CNC în contextul celor 10 pași definiți de grupul de lucru QF-EHEA. Astfel, actualmente 22 de țări au finalizat elaborarea și implementarea CNC, alte state sunt foarte aproape de a finaliza procesul respectiv, iar alte 17 state-membre au aprobat acte legislative privind CNC, dar nu au demarat procesele de elaborare a CNC.

Zece pași de dezvoltare a CNC în Republica Moldova (CNCRM). Pașii 1-3 presupun demararea procesului de dezvoltare a CNC la nivel decizional (Ministerul Educației), stabilirea conceptului de dezvoltare a CNC, a structurilor responsabile, a actorilor implicați. La nivel național, a fost constituit Serviciul pentru Calificări în anul 2008, a fost aprobat un Consiliu consultativ reprezentativ constituit din responsabili din cadrul instituțiilor de învățământ superior, a agenților economici, a partenerilor sociali. Au fost desemnate 11 instituții de învățământ superior responsabile de domeniile de formare profesională (spre exemplu, pentru domeniul *Inginerie* - responsabilă Universitatea Tehnică a Moldovei). La descrierea calificărilor în termeni de competențe și rezultate ale învățării au contribuit experți naționali din 93 de comisii specializate. Proiectele au fost examinate și de parteneri sociali, agenți economici, alți beneficiari.

Pașii 4-6 reprezintă procesul de dezvoltare și aprobare a CNCRM la Colegiul Ministerului Educației în anul 2010, aprobarea calificărilor la 20 de domenii de formare profesională, aprobarea unei

Metodologii de dezvoltare a Cadrului Național al Calificărilor pentru învățământul superior, punerea în aplicare a Cadrului de referință a curriculumului universitar și a unui nou Plan cadru pentru învățământul superior, revizuirea programelor de studii în contextul noilor documente aprobate. Următorii pași (7-9) țin de dezvoltarea calificărilor la toate specialitățile din noul Nomenclator al domeniilor de formare profesională, participarea tuturor actorilor (agenți economici, parteneri sociali, studenți, în acest proces), desemnarea rolurilor tuturor instituțiilor de învățământ superior, a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional și a altor structuri. Dezvoltarea și implementarea unui Registrul Național al Calificărilor în Învățământul Superior va include toate calificările din sistemul de învățământ național.

Elaborarea unei strategii de comunicare cu angajatorii, studenții, cadrele didactice, patronatele etc. va facilita implementarea și înțelegerea CNCRM pentru toți beneficiarii.

Autocertificarea CNCRM (*pasul 10*) este un proces la care urmează să revenim după realizarea penultimilor trei pași cu atragerea experților internaționali pentru expertiza CNCRM privind compatibilitatea cu CEC.

Concepul CNCRM. Odată cu intrarea în vigoare a noului Cod al Educației, a fost nevoie de alte aranjamente instituționale și tehnice pentru dezvoltarea CNCRM. Astfel, elaborarea Cadrului Național al Calificărilor în Republica Moldova s-a axat pe elaborarea ***CNCRM în perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți (Cadru general)***.

Principalele obiective ale dezvoltării și implementării CNCRM sunt:

- Facilitarea instituțiilor de învățământ profesional tehnic și superior, a angajatorilor, părinților, studenților și absolvenților privind înțelegerea rezultatelor și atribuțiilor circumscrise de către calificări/titluri.
- Susținerea compatibilității și comparabilității standardelor la nivel internațional, asigurarea competitivității, precum și facilitarea mobilității studenților și absolvenților, onorând angajamentele asumate și prin semnarea *Convenției de la Lisabona privind recunoașterea calificărilor*.
- Asigurarea orientării persoanelor, care parcurg un program de studiu, în vederea identificării unor rute alternative de progres, în special în contextul învățării pe parcursul întregii vieți.
- Promovarea încrederii categoriilor profesionale și a societății per ansamblu în integritatea și relevanța calificărilor naționale.

Actualul proiect al CNCRM este structurat pe opt niveluri de calificare, care corespund nivelurilor stabilite de Cadru European al Calificărilor și reflectă situația actuală pe piața internă a muncii și posibilitățile de formare profesională, definite în sistemul educațional național.

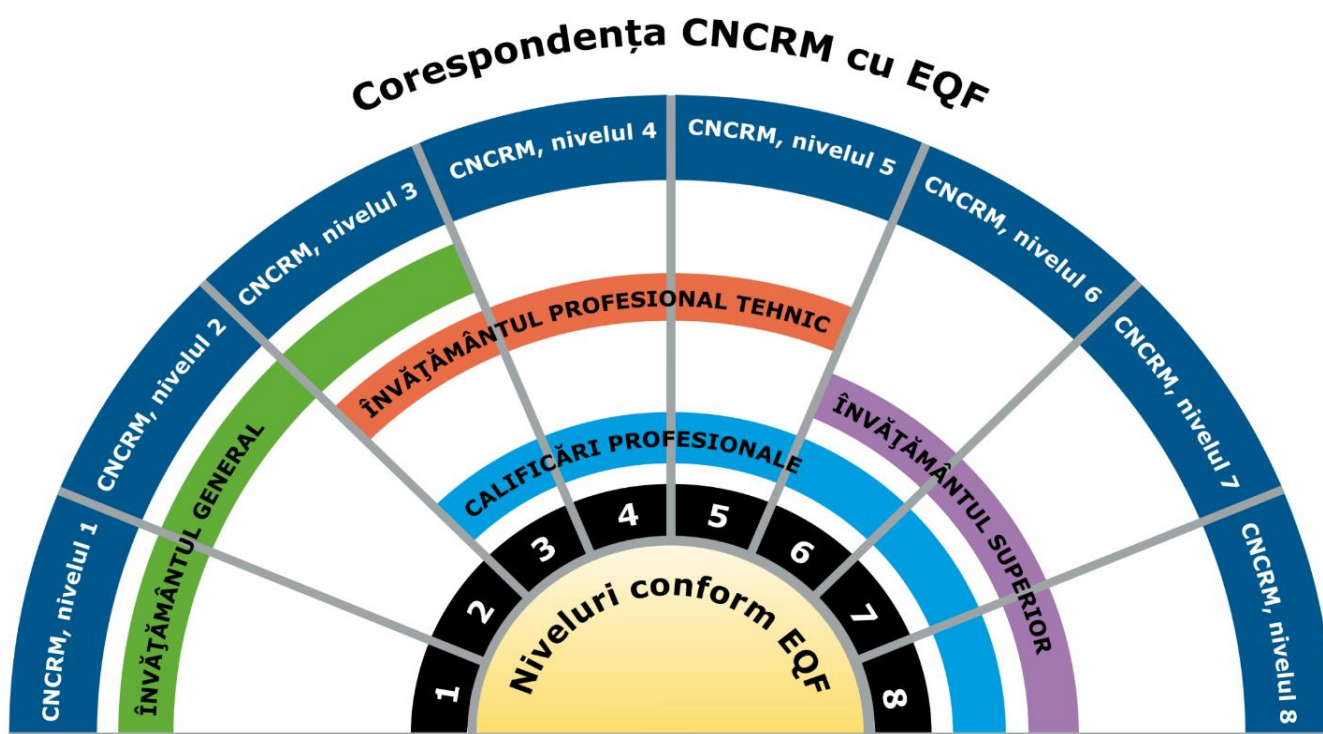
Nivelurile de calificare din CNCRM sunt definite în baza a trei indicatori ai rezultatelor învățării și formării pe parcursul vieții: cunoștințe, abilități, competente.

În învățământul superior, nivelurile 6,7 și 8 destinate studiilor superioare de licență, master și doctorat ale CNCRM corespund cu nivelurile 6,7 și 8 ale CEC.

Noul concept al CNCRM prevede un tabel al echivalării nivelurilor de calificare conferite până la aprobarea documentului menționat, corespondența dintre nivelurile CNCRM cu nivelurile de referință ale CEC, tipul programelor de studii generale și de formare profesională din Republica Moldova, prin care pot fi dobândite nivelurile de calificare, actele de studii eliberate de sistemul formal de educație,

condițiile de acces corespunzătoare fiecărui nivel, condițiile obligatorii privind evaluarea rezultatelor învățării. O nouă structură administrativă pentru dezvoltarea CNC în cadrul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării va contribui la avansarea procesului de dezvoltare a CNCRM și recunoașterea acestuia de către statele membre.

Noul proiect CNCRM prevede și echivalarea nivelurilor de calificare conferite până la intrarea în vigoare a CNCRM cu cele prevăzute în descriptorii nivelurilor de calificare conform CNCRM (2017) și CEC/EQF.

Bibliografie

1. Codul Educației, legea nr. 152 din 17 iulie 2017
2. Recomandarea 2008/C111/01/CE a Parlamentului European și a Consiliului *Privind stabilirea Cadrului European al Calificărilor pentru învățarea de-a lungul vieții*, în vigoare din 23 aprilie 2008
3. The European Higher Education Area in 2015. Bologna process. Implementation report
4. Cadrul Național al Calificărilor (Cadru general), aprobat prin ordinul ministrului educației nr.934 din 29.10 2010
5. Proiectul Hotărârii de Guvern *Cu privire la aprobarea Cadrului Național al Calificărilor din Republica Moldova*. www.edu.gov.md
6. European Training Foundation, *Republic of Moldova. Country information note 2009-2011*
7. The CEDEFOP/ETF *Global National Qualifications Framework Inventory: Country cases from EU and ETF Partner Countries, 2012*

ÎNVĂȚAREA CENTRATĂ PE STUDENT

Larisa Bugaian

*Expert în Reforma Sistemului
de Învățământ Superior*

Abstract:

Student-centered learning is an educational conceptual framework that is currently actively promoted. Latterly higher education is profoundly different from what it was a few decades ago. The idea of placing the student at the center of the study process brings profound changing in the higher education system. Labor market and the globalization process require a thorough rethinking of the educational process and changing of the learning values. The student becomes an active participant in the learning process. The main aim of such approach is not only assimilating the curriculum but developing professional skills that market demands. The students manage independently

their own learning. All this leads to a shift in the paradigm, necessary at the micro level - in teaching, learning, and assessment. Addressing bring changes in the role and responsibility of the teacher and student. The student-centered learning involves changes in the role and responsibilities of the learners and students, in the program materials delivery and in the learning process itself. Learning becomes personalized, students engage in different ways and in different places. Students benefit from individually paced, targeted learning tasks that formatively assess existing skills and knowledge that address the student's needs and interests. Learning is based on the outputs based on the knowledge which engages students in their own success, support one another's progress and incorporates their interests and skills into the learning process.

Key words: *student centered learning, teaching, studying*

Evoluția pieței muncii și a procesului de globalizare necesită o regândire aprofundată a ceea ce se întâmplă în sălile de curs și în valoarea celor învățate. Nu este vorba numai despre modă, dar există un raționament clar în spatele acestei necesități de schimbare de paradigmă la nivel micro - în procesul de predare, învățare și evaluare.

O nouă dimensiune a procesului de studii este învățarea centrată pe student. Conceptul de învățare centrată pe student necesită o nouă abordare de către ambele părți: profesori și studenți, care presupune „autonomie personală” a persoanelor care studiază. Devenind studenți în învățământul superior, persoanele sunt pe deplin mature. Acest lucru presupune ca studenții să fie tratați ca persoane responsabile preocupate de viitorul lor profesional. Studentul nu mai este un consumator, care are doar propriile sale interese. Acest punct de vedere ontologic privind studenții în calitate de cetățeni este justificată prin două momente. În primul rând, societatea modernă necesită studii superioare, cetățeni liberi cu atitudine critică. În al doilea rând, abordarea privind învățarea pe tot parcursul vieții cere studenților să dezvolte interesele personale și profesionale într-un mod mai autonom.

Paradigma învățării centrate pe student impune schimbarea metodei de studii de la predarea bazată pe memorizare la studii bazate pe învățare. Educația trebuie să fie văzută ca un proces constructiv de colaborare, un proces democratic între profesori și studenți, cât și între studenți. Acest lucru presupune două tipuri de implicații. La nivel practic, studiile trebuie să fie organizate în mod diferit. Programele de studii și viața universitară ar trebui să se concentreze mai mult pe abilitățile studenților. Concentrarea pe cursuri opționale, pe lucru în grup, un raport optim între profesor și studenți și mai multe servicii de consiliere (atât privind studiile, cât și viitoarea carieră). La un nivel mai ridicat, este nevoie să se schimbe practicile de predare și învățare. Studenții ar trebui să învețe să devină cetățeni critici, pentru a contesta status quo-ul.

Învățarea centrată pe student necesită evaluări efective a metodelor de predare și participarea studenților la dezvoltarea acestor metode. Schimbarea practicilor de predare necesită în cele din urmă și schimbarea atitudinii profesorilor. Este foarte important ca personalul academic să fie format pentru noile metode de predare-învățare, e necesară o formare continuă în procesul de predare. Învățarea centrată pe student este o paradigmă specifică, care necesită o schimbare de la predare orientată spre lector la o abordare mai interactivă și practică de predare și învățare, orientate pe competențele celui ce studiază. Viziunea de a vedea și trata studenții în calitate de consumatori, sau ca persoane care pur și simplu reproduc cunoștințe trebuie depășită. Această abordare trebuie să devină o componentă de bază a misiunii învățământului superior și metodă de bază pentru educația studenților.

Mediul de afaceri al secolului XXI impune ca pregătirea viitorului specialist să fie radical schimbată. Universitatea trebuie să producă absolvenți care ar fi gata să confrunte viitorul, să corespundă noilor cerințe ale mediului de afaceri. Universitatea trebuie să faciliteze învățarea prin mijloace și metode care să corespundă atributelor definitorii ale acestor cerințe. Modul și capacitatea de învățare a fiecărui student sunt diferite, dar toți studenții doresc să capete abilități pentru a avea acces la piața muncii.

Cu toate acestea, deloc nu înseamnă că toate instituțiile de învățământ superior vor trebui să utilizeze o singură filozofie sau o metodă. Fiecare trebuie să ajungă la o înțelegere fundamentală a competențelor la care tinde viitorul specialist și calea de a atinge acest obiectiv. Învățarea centrată pe student trebuie să fie bazată pe activitate (de exemplu, învățarea pe bază de proiect, învățarea bazată pe caz, învățarea bazată pe soluționarea problemelor, etc.).

Asigurarea calității, reglementările și politicile legate de participarea studenților la procesul de studii universitar sunt cele mai citate politici de promovare la nivel național, deoarece asigurarea calității, alinierea la „Standardele și liniile directoare privind asigurarea calității în Spațiul european al învățământului superior european” trebuie să se bazeze pe rezultatele învățării, evaluarea predării și a participării studenților în procesul de studii.

Înțelegând importanța acestei paradigme, suntem conștienți că schimbarea necesită multă muncă și resurse. Chiar și într-o situație în care diferite părți interesate sunt dispuse să implementeze această abordare, schimbarea de paradigmă nu se întâmplă imediat. Chestiunea principală este că acest concept de competențe ale învățării nu este în mod corespunzător înțeles și aplicat. Abordarea substanțială pentru stimularea schimbărilor constă, în primul rând, în dezvoltarea personalului și a fondurilor speciale pentru schimbarea practicilor de predare.

Putem concluziona că nu toate universitățile stimulează trecerea la un sistem de învățământ superior axat pe student. Dar, înainte de a ajunge la o asemenea concluzie, ar trebui evaluate și alte alternative. Libertatea academică ar putea însemna că universitățile nu pot impune/forța învățarea centrată pe student. În acest caz, aparent, cadrele didactice nu promovează schimbarea. Dar practica arată că există un consens în rândul studenților și cadrelor universitare privind aprecierea pozitivă a învățării centrate pe student. Cadrele universitare precizează în mod clar că atitudinea studenților, a personalului și a instituțiilor de învățământ superior nu sunt bariere pentru schimbare. Învățarea centrată pe student ar trebui să fie starea naturală a procesului de studii, cadrele didactice percep acest lucru ca fiind una dintre misiunile de bază ale universității.

Metodele de predare nu sunt doar niște dimensiuni ale procesului de studii, dar sunt parte integrantă a conceptului de predare. Punctul de pornire al învățării nu trebuie să fie intrările ci ieșirile procesului de studii, finalitățile ce poartă competențe. Astfel, doar după ce produsul final al învățării a fost stabilit, poate fi determinat design-ul curriculum-ului.

Un alt moment este faptul ca profesorii să accepte responsabilitatea de a stabili modul în care trebuie atinse rezultatele învățării. Astfel rolul profesorului se schimbă de la elaborarea unei programe analitice ce desfășoară conținuturile la dezvoltarea unui design dinamic de curriculum ce ar include și metodele de predare-învățare.

Metodele de evaluare ale rezultatelor, de asemenea, trebuie schimbate. O singură metodă de evaluare la sfârșit de curs este puțin. Studenților trebuie să li se acorde cât mai multe oportunități pentru a demonstra rezultatele învățării. În cele din urmă, procesul de învățare este la fel de important, dacă nu chiar mai important, decât conținutul care urmează să fie învățat. Învățarea trebuie să fie atractivă.

Cert este că pentru a implementa cu adevărat metoda de învățare centrată pe student, pentru a o face parte componentă a sistemului de învățământ sunt necesare mai multe componente:

- studenții trebuie să fie tratați ca „motoare” ale procesului de studiu;
- profesorii trebuie să fie încurajați să folosească metode de predare adecvate;
- furnizorii de produse educaționale (cărți, programe de calculator, echipamente, săli, etc.), să sprijine cadrele didactice în punerea în aplicare a învățării centrate pe student;
- autonomie academică efectivă în procesul de luare a deciziilor privind modul și metodele de predare în scopul creării competențelor necesare pieței muncii.

Cadrul conceptual trebuie construit pe ipotezele următoarelor principii de proiectare pentru învățarea centrată pe student:

- *Învățarea este personalizată:* învățarea personalizată recunoaște că studenții învață în mod diferit și în locuri diferite. Studenții beneficiază de învățare, sarcini orientate în mod individual și în ritm propriu, evaluează diferit abilitățile și cunoștințele formativ existente, nevoile și interesele studentului sunt diferite.
- *Învățarea se bazează pe competențe:* Studenții sunt promovați să meargă mai departe atunci când au demonstrat cunoștințe și nu atunci când au frecventat orele necesare. Învățarea are loc în afara zilei de școală tradițională și chiar anul școlar. Pereții școlii sunt permeabili la învățare, care nu este limitată la clasă.
- *Studenții au dreptul de proprietate asupra celor învățate:* În procesul de învățare centrată pe student aceștia se angajează în procesul de studii, se bucură de propriul lor succes și includ interesele și abilitățile lor în procesul de învățare.

Actualmente, abordarea menționată capătă o nouă dimensiune, la care se atașează alte componente ca strategia de predare, clase specializate, programe, departamente și instituții. Pe scară largă apar mai mulți descriptori, care vin cu o anumită precizie ce caracterizează predarea centrată pe student.

Integrarea studenților în procesul de schimbări instituționale poate avea loc prin mai multe metode, accentul fiind pe vocea studentului sau pe implicarea directă a studentului. În primul caz decizia finală este luată de instituție, iar studentul în calitate de evaluator al proceselor instituționale oferă feedback. Pentru a realiza îmbunătățiri și schimbări opiniile studenților sunt considerate și deciziile finale se iau la nivel instituțional.

O altă abordare tratează studenții în calitate de parteneri, co-creatori și experți. Studenții sunt parteneri de colaborare în procesul de furnizare a informației privind dezvoltarea profesională. Deciziile privind dezvoltarea instituției și a proceselor instituționale sunt luate tot la nivel instituțional.

O metodă modernă și eficientă în implementarea studiilor centrate pe student este integrarea studenților în procesul de schimbări instituționale (aceasta poate avea loc dacă studentul este tratat ca agent al schimbării). Studenții sunt participanți activi ai proceselor de luare a deciziilor. Studenții se implică în procesul de luare a deciziilor cu scopul de a influența procesul de schimbare și dezvoltare. Deciziile sunt luate în colaborare cu personalul universitar. Studenții, în calitate de agenți ai schimbării, sunt parteneri de colaborare în dezvoltarea profesională. Deciziile de acțiune sunt promovate de către studenți și la nivel instituțional.

Bibliografie

1. Student-Centered Learning in Higher Education. Gloria Brown Wright. Central Connecticut State University. International Journal of Teaching and Learning in Higher Education 2011, Volume 23, Number 3, 92-97. <http://www.isetl.org/ijtlhe/> ISSN 1812-9129

ÎNVĂȚĂMÂNT BAZAT PE CERCETARE: SISTEMUL INOVATIV AL UNIVERSITĂȚII ȘI TRIUNGHIUL CUNOAȘTERII

Florentin Paladi

*Expert în Reforma Sistemului
de Învățământ Superior*

Ideea elaborării acestui studiu a apărut în timpul vizitelor de studiu realizate în perioada 30-31 mai 2017 la Università degli Studi di Milano și în perioada 5-9 iunie 2017 la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Relația dintre cercetarea și predarea universitară este uneori dificilă. În special, unele clasamente mondiale ale universităților arată că instituțiile cu cercetări remarcabile au mai puțină performanță în predare și viceversa. Într-adevăr, majoritatea universităților aspiră la excelență în ambele, dar nu este deloc ușor să creeze condiții pentru ca fiecare să întărească cealaltă componentă. Diferențele în sistemele de finanțare, percepția prestigiului profesional, lipsa compatibilității rezultatelor și a duratelor de timp conduc, fără îndoială, la dificultăți. Mai mult decât atât, un studiu special ar fi necesar pentru a înțelege cum ar fi mai bine instruiți absolvenții și cercetătorii ca să devină mai antreprenoriali și pentru a-i implica mai activ în dezvoltarea economică și inovare, precum și cum să crească nivelul colaborării universitare cu mediul de afaceri și cu cel industrial, acesta fiind anume cadrul discutat al „Triunghiului Cunoașterii” din Università degli Studi di Milano. Totodată, sunt prezentate realizările respective ale Universității de Stat din Moldova prin prisma instrumentului de autoevaluare HEInnovate [1]. Aceste probleme prezintă interes deosebit și pentru universitățile din Republica Moldova, datorită faptului că în prezent toate instituțiile de învățământ superior se orientează în aceste direcții, dar trebuie să depășească constrângerile și provocările legate, în special, de piața națională mică, lipsa tradițiilor și slaba prezență a investitorilor. În plus, cercetarea și inovarea ar trebui să devină mai eficiente și să reprezinte un sprijin esențial al procesului de formare pentru a spori performanța serviciilor educaționale, fiind focusate pe următoarele obiective majore:

- Aprecierea importanței existenței unui cadru strategic, unde să se articuleze cercetarea și predarea;
- Colectarea bunelor practici și exemplelor concrete privind modul în care cercetarea poate furniza informație învățământului/predarea;
- Evaluarea rolului dublu al profesorilor ca cercetători și cadre didactice, pentru a înțelege mai bine cum trebuie susținuți în ambele dimensiuni;
- Înțelegerea provocărilor, a beneficiilor și a mijloacelor de implicare a industriei în cercetare, precum și în procesul de predare (parteneriate);
- Obținerea unei mai bune înțelegeri a antreprenoriatului și a modului în care acesta poate fi integrat în predare și în proiectarea programelor de studiu;
- Luarea în considerație a cadrului politicilor europene pentru cooperarea dintre universități și business, precum și în formarea spiritului antreprenorial.

Autoevaluarea instituțiilor de învățământ superior privind predarea și învățarea antreprenorială poate fi efectuată în baza următoarelor șapte **obiective strategice** [1]:

A. Conducere și guvernare

Conducerea puternică și buna guvernare sunt esențiale pentru dezvoltarea unei culturi antreprenoriale și inovatoare în cadrul unei instituții de învățământ superior. Multe instituții de învățământ superior includ termeni precum „întreprindere” și „spirit antreprenorial” în declarațiile lor de misiune, dar într-o instituție antreprenorială acestea sunt mai mult decât simple cuvinte. Această secțiune evidențiază o serie de factori importanți care pot fi luați în considerare de o instituție de învățământ superior pentru a-și consolida agenda antreprenorială.

B. Capacitatea organizațională: Finanțare, resurse umane și stimulente

Conducerea puternică și buna guvernare sunt esențiale pentru dezvoltarea unei culturi antreprenoriale și inovatoare în cadrul unei instituții de învățământ superior. Multe instituții de învățământ superior includ termeni precum „întreprindere” și „spirit antreprenorial” în declarațiile lor de misiune, dar într-o instituție antreprenorială acestea sunt mai mult decât simple cuvinte. Această secțiune evidențiază o serie de factori importanți care pot fi luați în considerare de o instituție de învățământ superior pentru a-și consolida agenda antreprenorială.

C. Predarea și învățarea antreprenorială

Predarea și învățarea antreprenorială implică explorarea metodelor de predare inovatoare și identificarea de noi modalități de stimulare a spiritului antreprenorial. Aceasta înseamnă nu doar a învăța despre antreprenoriat, ci și a fi expus la experiențe antreprenoriale și a dobândi abilitățile și competențele necesare pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial.

D. Pregătirea și susținerea antreprenorilor

Instituțiile de învățământ superior își pot sprijini studenții, absolvenții și membrii personalului să ia în considerare înființarea unei afaceri ca opțiune de carieră. La început, este important ca persoanele să fie sprijinite în definirea obiectivelor comerciale, sociale, privind mediul sau stilul de viață legate de aspirațiile și intențiile acestora în materie de antreprenoriat [2]. Cei care decid să demareze o afacere sau orice alt tip de întreprindere pot primi în continuare asistență specifică pentru generarea, evaluarea și punerea în practică a unei idei, pentru consolidarea abilităților necesare antreprenoriatului de succes și mai ales pentru identificarea membrilor potriviți pentru echipa lor și dobândirea de acces la finanțare adecvată și la rețele eficiente. Oferind un astfel de sprijin, o instituție de învățământ superior ar trebui, în mod ideal, să acționeze ca parte dintr-un ecosistem mai larg al serviciilor de asistență pentru întreprinderi mai degrabă decât să opereze în mod izolat [3].

E. Schimbul de cunoștințe și colaborarea

Schimbul de cunoștințe reprezintă un catalizator important pentru inovarea organizațională, pentru progresul predării și cercetării, precum și pentru dezvoltarea locală. Acesta este un proces continuu care include „a treia misiune” a unei instituții de învățământ superior, definită drept stimularea, aplicarea și exploatarea directă a cunoștințelor în beneficiul dezvoltării sociale, culturale și economice a societății. Motivația pentru a spori colaborarea și schimbul de cunoștințe o reprezintă crearea de valoare pentru instituția de învățământ superior și pentru societate.

F. Instituția internaționalizată

Internaționalizarea este procesul de integrare a unei dimensiuni internaționale sau globale în proiectarea și asigurarea educației, a cercetării și a schimbului de cunoștințe. Internaționalizarea nu reprezintă un scop în sine, ci un instrument pentru schimbare și îmbunătățire. Internaționalizarea introduce modalități alternative de gândire, pune sub semnul întrebării metodele tradiționale de predare și permite participarea părților interesate externe la guvernare și gestionare. Prin urmare, aceasta este strâns legată de spiritul antreprenorial. Nu este posibil ca o instituție de învățământ

superior să fie antreprenorială fără a fi internațională, însă o instituție de învățământ superior poate fi internațională fără a fi antreprenorială sau inovatoare.

G. Măsurarea impactului

Instituțiile de învățământ superior antreprenoriale/inovatoare trebuie să înțeleagă impactul schimbărilor pe care le fac în cadrul instituției. Conceptul de instituție de învățământ superior antreprenorială/inovatoare combină autopercepția instituțională, reflectarea externă și o abordare bazată pe fapte. Măsurătorile actuale se axează în mod tipic pe numărul de entități antreprenoriale, volumul și calitatea proprietății intelectuale și a veniturilor din cercetare generate, și nu pe antreprenoriatul din rândul absolvenților, rezultatele predării și învățării, reținerea talentelor, contribuția la dezvoltarea economică locală sau impactul generat de o agendă antreprenorială mai extinsă.

Impactul agendei antreprenoriale poate fi larg și poate viza cercetarea, educația și inovarea, precum și guvernanta și conducerea, în funcție de tipul instituției de învățământ superior. Pentru ca o instituție de învățământ superior să atingă rezultatele dorite, este esențial să se poată evalua dacă obiectivele sunt îndeplinite. Pentru a deveni o instituție antreprenorială, o instituție de învățământ superior poate fi nevoită să regândească modul în care sunt utilizate personalul și resursele sale. O instituție de învățământ superior poate avea nevoie să dezvolte noi strategii privind resursele umane, să valorifice parteneriatele externe pentru a depăși deficiențele pe plan intern și să asigure noi surse de sprijin financiar. Pentru a asigura faptul că activitățile de inovare și transfer tehnologic își ating întregul potențial, este nevoie de susținere financiară și o evaluare sistematică în cadrul subdiviziunilor universitare [4, 5]. O instituție de învățământ superior antreprenorială ar trebui să aibă stabilite obiective clare, care sunt monitorizate și evaluate în mod regulat, iar rezultatele să contribuie la actualizarea cursurilor și la planurile de perfecționare profesională a personalului [6]. Este important să se monitorizeze și să se evalueze activitățile legate de sprijinul acordat la înființare pentru a se asigura că acestea furnizează un sprijin potrivit și de calitate, într-o manieră eficientă. Evaluarea și o mai bună înțelegere a activităților de schimb de cunoștințe și de colaborare desfășurate de instituția de învățământ superior pot avea drept rezultat crearea de valoare sporită atât pentru instituție, cât și pentru societate. Prin urmare, o instituție de învățământ superior inovatoare ar trebui să dispună de mecanisme și activități pentru a monitoriza și a evalua în mod regulat rezultatele și impacturile dorite ale acestor activități. O perspectivă internațională reprezintă o caracteristică principală a unei instituții de învățământ superior antreprenoriale. Prin urmare, instituția de învățământ superior antreprenorială ar trebui să monitorizeze și să evalueze în mod regulat dacă strategiile sale susțin dezvoltarea agendei antreprenoriale.

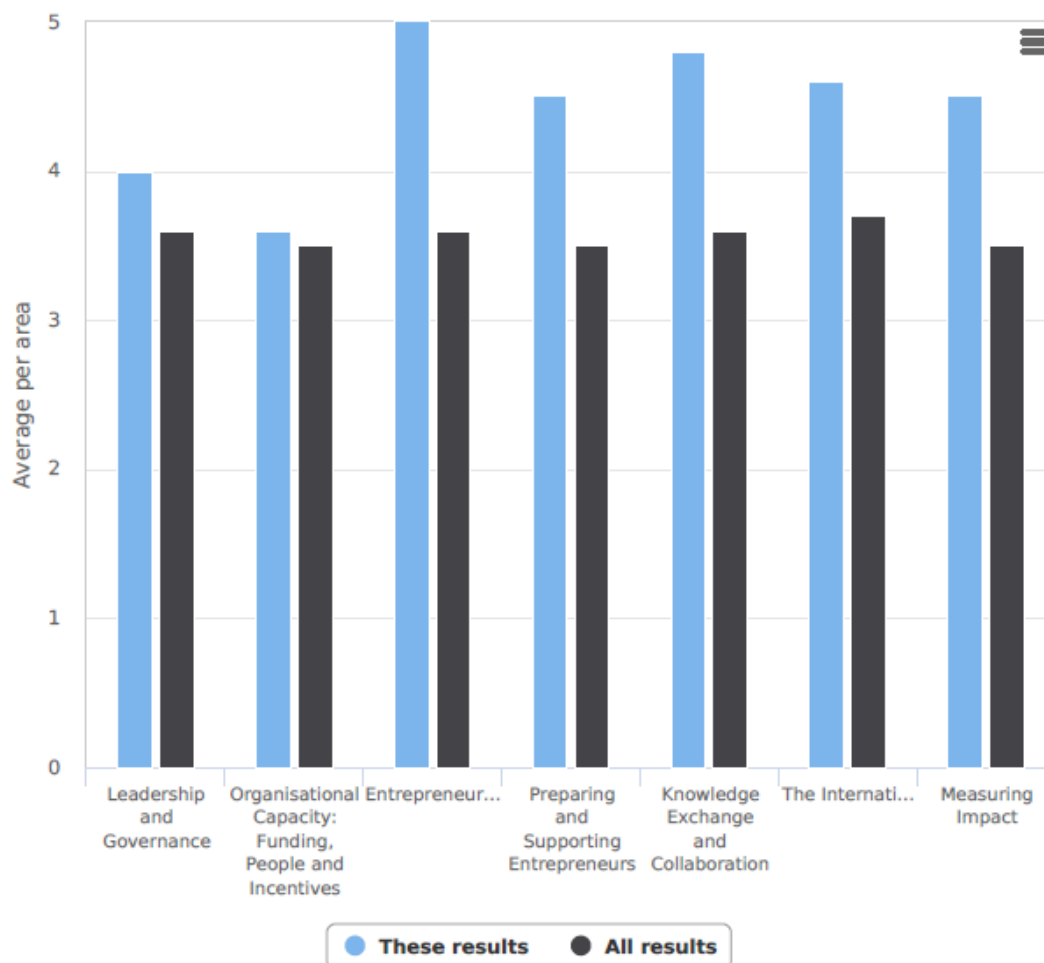
În contextul dezvoltării unei noi strategii de resurse umane, o oportunitate pentru instituțiile de învățământ superior este implementarea *Strategiei Resurselor Umane pentru Cercetători* – un instrument lansat de Comisia Europeană care susține universitățile, instituțiile de cercetare și organizațiile finanțatoare pentru punerea în aplicare a *Cartei Europene a Cercetătorilor* și *Codului de Conduită pentru recrutarea Cercetătorilor* în politicile și practicile acestora în scopul facilitării accesului liber al cercetătorilor în spațiul european al cercetării. Aderarea la acest proiect a instituțiilor necesită o amplă analiză a cadrului normativ și a practicilor aplicate în vederea corespunderii acestora cu prevederile *Cartei* și cu cele ale *Codului*. În baza acestei analize se realizează un *Plan de acțiuni* pentru implementarea Strategiei în universitate. Este important că realizarea acestui plan să fie axată pe cantitate, dar nu în ultimul rând pe calitatea acțiunilor întreprinse. Mai mult decât atât, este absolut necesară aprecierea periodică a percepției schimbărilor aduse de implementarea *Planului* pentru membrii comunității universitare, precum și actualizarea anuală a *Planului* cu noi acțiuni în vederea îmbunătățirii acestuia.

Astfel, în scopul evaluării impactului în urma realizării Planului de acțiuni în vederea implementării *Strategiei Resurselor Umane pentru Cercetători* la USM a fost aplicat un chestionar de analiză internă, bazat pe aplicarea practică a principiilor *Cartei Europene a Cercetătorului* și *Codului de Conduită pentru Recrutarea Cercetătorilor*, după cum urmează:

- *Dimensiunea 1.* Recrutarea deschisă a cercetătorilor și portabilitatea granturilor – 9 itemi;
- *Dimensiunea 2.* Securitatea socială – 6 itemi;
- *Dimensiunea 3.* Atractivitatea condițiilor de angajare și de muncă – 9 itemi;
- *Dimensiunea 4.* Dezvoltarea competențelor profesionale și oportunități de pregătire a cercetătorilor – 6 itemi.

Au fost aplicate chestionare la diverse categorii de cercetători, după cum urmează: profesori universitari – 7%, conferențieri universitari – 36%, lectori – 31%, cercetători științifici – 9%, doctoranzi – 17%.

Autoevaluarea Universității de Stat din Moldova (*These results*) conform obiectivelor strategice A-G în comparație cu rezultatele respective cumulate ale altor instituții de învățământ superior evaluate (*All results*) înregistrate la momentul evaluării (31 mai 2017) este prezentată în diagrama de mai jos. Cele șapte dimensiuni descrise mai sus sunt estimate pe o scară de la 1 la 5. Cel mai mic scor reprezintă 1, iar cel maxim corespunde valorii 5, fiind, de asemenea, disponibilă opțiunea "nu se aplică" (n/a).

Bibliografie

1. HEInnovate.eu – a self-assessment tool for higher education institutions on entrepreneurial teaching and learning
2. Servicii oferite de Incubatorul de Inovare „Inventica USM”, http://inventica.usm.md/?page_id=15, <http://ott.usm.md/ott/suport/exemplu-business-plan/>
3. Oficiul de Transfer Tehnologic USM, <http://ott.usm.md/>
4. Regulamentul instituțional cu privire la stimularea performanței în cercetare, http://usm.md/wp-content/uploads/Regulament_performanta_cercetare.pdf
5. Regulamentul cu privire la proiectele de transfer tehnologic la Universitatea de Stat din Moldova, http://usm.md/wp-content/uploads/Regulament_PTT.pdf
6. HRS4R Summary of the Internal Analysis and Action Plan, http://usm.md/?page_id=11501

**Articol realizat în baza studiului "Research-Based Learning: University Innovation System and Knowledge Triangle"*

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR VIITORULUI CU SUPORTUL ASOCIAȚIILOR DE ABSOLVENȚI: NOI PROVOCĂRI PENTRU UNIVERSITĂȚI

Valentina PRIȚCAN,
*Expert în Reforma Sistemului
de Învățământ Superior*

Angajamentele asumate de Republica Moldova ca rezultat al aderării la procesul de la Bologna, directivele UNESCO, Comisiei Europene și CoE în materie de educație scot în evidență faptul că măreția instituției universitare se bazează pe generozitate: universitatea nu acționează pentru propria sa glorie și onoare, iar obiectivele la care aspiră trebuie corelate direct cu noțiunea de bun al societății, bun al comunității.

Calitatea proceselor universitare se regăsește în:

- **exceleța** –ilustrată prin presiunea de a fi recunoscută drept un „centru de excelență” preponderant din perspectiva cercetării a transferului de tehnologii;
- **standardele** –reflectă dacă sistemele educaționale, instituțiile sau membrii individuali respectă și implementează standarde prescrise la nivel instituțional, național sau internațional;
- **relevanța** – interpretată ca incitarea instituțiilor de învățământ superior de a contribui la dezvoltarea regională economică și socială, de a facilita transferul tehnologiilor și de a le eficientiza, de a elabora și aplica noi cerințe în finanțarea cercetării la nivel național;
- **eficiența financiară** – ilustrată prin cerința înaintată față de universități de a stabili mecanisme interne de utilizare corectă și eficientă a resurselor financiare, prin re-direcționarea acestora în vederea sporirii productivității în realizarea misiunilor universitare;
- **transformarea** – adaptabilitatea instituției la cerințele și presiunile externe, dar și capacitatea instituției de a influența „lumea din exterior”, fapt care ar constitui și un indicator al calității.

Capacitatea Instituțiilor de Învățământ Superior de a pregăti specialiști apți de a face față noilor provocări ale pieței muncii constituie un element esențial al relevanței, excelenței și transformărilor proceselor universitare. Competențele viitorului, specificate de angajatori pentru următorii 5 ani, vizează:

- soluționarea problemelor complexe;
- gândire critică;
- creativitate;

- managementul resurselor umane;
- coordonare/conlucrare cu alții;
- inteligență emoțională;
- luarea deciziilor;
- generare de servicii;
- negociere;
- flexibilitate cognitivă.

Astfel, spiritul antreprenorial, creativitatea și inovația asigură inițierea și gestionarea schimbării, impactul pozitiv asupra calității muncii și vieții noastre. Universităților le revine misiunea de a dezvolta competențele antreprenoriale ale viitorilor absolvenți, acest imperativ fiind reflectat de diverse documente de politici educaționale:

- antreprenoriatul este o competență-cheie în Cadrul European al calificărilor, dar și o acțiune concretă propusă de Comisia Europeană în scopul reconceptualizării educației.
- școala modernă este chemată să promoveze și să faciliteze educația antreprenorială la toate treptele, având ca obiective consolidarea spiritului și competențelor antreprenoriale.
- educația antreprenorială, în cadrul formării universitare, favorizează apropierea viitorilor specialiști de piața muncii, inițiază studenții în lansarea afacerilor și practica antreprenorială, sporește șansele studenților de a-și începe afaceri proprii, modifică mentalitatea tinerilor de la „a fi angajat” la „a fi angajator”.

Universitățile moderne au ca prioritate educația antreprenorială ajustată la exigențele pieței muncii și competențele viitorului, consolidându-și capacitățile de conexiune la rețele de absolvenți. Asociațiile absolvenților universităților, în general, și asociațiile antreprenorilor absolvenți ai universităților, în particular, constituie o resursă valoroasă de dezvoltare a competențelor viitorului. Ultimele decenii scot în evidență experiențele inedite ale universităților de a conlucra cu industria, de a valorifica implicarea absolvenților în educația antreprenorială, de a dezvolta programe comune de pregătire profesională etc.

Dezvoltarea competențelor viitorului cu suportul asociațiilor de absolvenți asigură valorificarea potențialului uman, încurajarea și dezvoltarea spiritului antreprenorial al studenților prin intermediul aderării la rețelele de absolvenți și participarea la evenimentele organizate cu suportul acestora.

Asociațiile *Alumni* contribuie la dezvoltarea unui mediu social-economic și cultural-educativ performant prin: promovarea relațiilor de colaborare între universități și antreprenori absolvenți, afirmarea profesională și socială a absolvenților, punerea în valoare publică a competențelor pe care le posedă, ridicarea prestigiului universităților prin îmbunătățirea continuă a calității studiilor și a activității de cercetare în domeniul economic.

Practica universităților de a crea, menține și a valorifica asociațiile/rețelele de absolvenți este axată pe următoarele obiective:

- crearea mediului favorabil pentru consolidarea legăturilor dintre absolvenți;
- valorificarea potențialului absolvenților pentru prezentul și viitorul universităților;
- stabilirea și promovarea relațiilor de colaborare între universități și absolvenții săi antreprenori;
- susținerea absolvenților, studenților și personalului academic în dezvoltarea personală și profesională;
- promovarea imaginii ÎÎS pe plan național și internațional prin organizarea de acțiuni cu caracter antreprenorial;
- implicarea absolvenților în dezvoltarea instituțională;
- acordarea de asistență în armonizarea programelor de studii la cerințele pieței muncii;
- dezvoltarea colaborării cu mediul de afaceri;
- cultivarea spiritului de apartenență la comunitatea academică etc.

Competențele viitorului, solicitate de piața muncii, sânt dezvoltate cu suportul asociațiilor/rețelelor antreprenorilor absolvenți ai universităților prin intermediul următoarelor activități:

- organizarea de întruniri, manifestări științifice, reuniuni profesionale, conferințe, simpozioane, mese rotunde, seminare, expoziții, acțiuni caritabile, recepții pe probleme ce țin de domeniul economic și a învățământului economic;
- crearea platformelor de comunicare și relaționare a absolvenților, studenților și personalului academic al ÎÎS;
- prestarea serviciilor de consultanță și elaborarea programelor de formare continuă destinate dezvoltării profesionale a studenților și absolvenților;
- prestarea serviciilor de consultanță și expertiză în domeniu inițierii și dezvoltării afacerilor;
- acordarea suportului logistic și profesional absolvenților și studenților;
- realizarea de newsletter-uri și materiale informative, orientate către punerea în valoare publică a realizărilor studenților, absolvenților și cadrelor didactice universitare.

Activitatea asociațiilor/rețelelor antreprenorilor absolvenți ai universităților este axată pe stimularea inițiativelor antreprenoriale ale studenților, crearea și consolidarea relațiilor de parteneriat între beneficiarii asociației (antreprenori absolvenți și studenți), implicarea specialiștilor din diverse domenii ale mediului academic în consultarea antreprenorilor pentru a face față diferitor situații cu care se confruntă sectorul real al economiei. Prin intermediul asociațiilor/rețelelor antreprenorilor

absolvenți se asigură consolidarea relațiilor de colaborare dintre universitate și mediul de afaceri reprezentat de antreprenorii absolvenți ai universității.

În acest sens, IÎS instituționalizează o gamă largă de tradiții: întâlniri ale studenților cu antreprenorii absolvenți în cadrul „Bibliotecii vii”, zilele carierei, vizite ale studenților la companii, mese rotunde și workshop-uri pentru identificarea oportunităților de lansare a afacerii și promovarea bunelor practici din domeniul antreprenoriatului, concursuri axate pe producerea de inovații. Totodată, relațiile de colaborare ale mediului academic cu absolvenții asigură stabilirea noilor acorduri de colaborare în scopul asigurării studenților cu locuri de practică și angajarea ulterioară a acestora în cadrul instituțiilor respective.

Analiza practicilor deținute de asociațiile de absolvenți scoate în evidență faptul că cultura relațiilor universităților cu mediul antreprenorial e menținută prin următoarele elemente ale culturii organizaționale:

- **Practicile de relaționare** – modul în care membrii organizației se comportă în raport cu ceilalți. Acest element al culturii asociațiilor este cel mai dificil de modificat, deoarece implică nu numai voința managerială, ci și implicarea tuturor membrilor. Pentru a schimba acest element, managerii pot adopta un comportament participativ, exprimat prin disponibilitatea față de subalterni, comunicarea directă cu aceștia și angajarea unor persoane tinere, al căror mod de gândire nu a fost încă deformat.
- **Ritualurile** vieții organizaționale (cum sunt organizate procesele de evaluare și promovare, programele de instruire, modul de desfășurare al ședințelor și întâlnirilor, modul de negociere al părerilor) pot constitui semnale asupra lucrurilor importante și valorilor în care cred membrii organizației. Este evidentă contribuția managerilor de vârf și de mijloc la formarea acestor ritualuri. Ele reprezintă politici ale organizației și trebuie să fie în concordanță cu strategia în curs de implementare. Șansele de inducere a schimbării organizaționale cresc pe măsură ce politicile sunt clar definite și acceptate de către membrii organizației.
- **„Poveștile”** care se spun între angajați, celor din afară și noilor veniți le creează acestora o imagine și le definește așteptările față de comportamentul persoanelor. Pentru a defini un comportament dorit, managerii pot să stabilească ei înșiși ceea ce se spune prin „poveștile” lor, dar mai ales prin crearea unora acceptate larg. Această acceptare se poate obține fie prin accentuarea unora, acordarea unei importanțe crescute unor anumite situații deviate de la norme, care să creeze poveștile; fie prin comunicarea frecventă spre angajați a acestor situații, descrise într-un mod predefinit prin publicații interne (ziare, foi volante, afișe, anunțuri etc.) ce apar regulat și descriu evenimente din viața organizației.
- **Simbolurile** evidente în organizații sunt legate de titulaturi, departamente și terminologie utilizată în limbajul uzual. Acestea prezintă natura relațiilor, motivațiilor și valorilor

organizației. Organizațiile puternic ierarhizate au de obicei și un grad înalt de formalizare, precum și o puternică influență a regulilor, procedurilor și normelor asupra angajaților. În aceste organizații managerii țin mult la statut, iar simbolurile exprimă acest lucru. Pe măsură ce gradul de formalizare crește, impus de simboluri, scade influența managerilor asupra celorlalte elemente ale culturii.

- **Sistemele de control și evaluare**, precum și sistemele de recompensare accentuează ceea ce este cu adevărat important în organizație. În cazul în care accentul se pune pe performanță, instituindu-se metode de monitorizare a acesteia, executanții se vor strădui să o realizeze, motivați fiind de rezultate. În cazul în care se preferă alte criterii de control, evaluare și recompensare, executanților li se induce fără îndoială un anumit grad de demotivare. Sistemele de control și evaluare a performanțelor nu este suficient să existe, ele trebuie să fie clare și unanim cunoscute în întreaga organizație.
- **Structura puterii** este importantă pentru cultura organizației pentru influența pe care o au grupurile de putere asupra ei. Va prima influența grupului cel mai puternic asupra a ceea ce este important în organizație. De aceea, aceste grupuri trebuie conștientizate (uneori ele există acționând informal) la nivelurile manageriale superioare, iar influența acestora trebuie utilizată. Dacă, de exemplu, există în organizație două culturi distincte, acestea trebuie să se influențeze reciproc, creând o singură cultură care să preia elementele pozitive ale ambelor.
- **Structura formală a organizației** delimitează ceea ce este cu adevărat important pentru membrii ei: realizarea, puterea, birocrăția sau cooperarea. Organizațiile plate, cu orientare spre cooperare sau realizare sunt mai adaptive la schimbare, din toate punctele de vedere: adaptare la mediu, schimbarea culturii etc.

Definiția utilizată în prezent de Comisia Europeană tratează inovarea ca transformarea unor noi cunoștințe în beneficii economice și sociale, ca rezultat al unor interacțiuni dintre diferiți subiecți a unui sistem care include firme, instituții de cercetare și finanțatori în cadrul unui mediu local, național și internațional. Astfel, creativitatea și inovația este esențială:

- pentru creșterea economică;
- pentru competitivitate;
- pentru a crea noi locuri de muncă;
- pentru dezvoltarea rurală și regională.

Asociațiile absolvenților modifică viața universitară. Evenimentele locale, naționale, internaționale, organizate cu suportul Asociației creează premise de consolidare a ecosistemelor antreprenoriale. Universitatea este instituție publică și Asociațiile absolvenților contribuie la includerea universității în noi comunități și facilitează aderarea la rețele.

Dezvoltarea competențelor viitorului cu suportul Asociațiilor absolvenților implică studenții în situații-modelări de confruntare cu provocările propriei cariere și înțelegerea rolului rețelelor în crearea ecosistemului antreprenorial internațional. În rezultat, studenți și absolvenți achiziționează competențe de validare a studiilor pe piața muncii și iau pulsul carierei prin evoluție personală și profesională.

Bibliografie:

1. Armstrong M.. Managementul resurselor umane. Manual de practică, Ed. CODECS, ed. a 8-a, 2003, 278 p.
2. Brown R. Donald, Harvey Don. An experiential approach to organization development, seventh edition, Ed. Prentice Hall, USA, 2006, 528 p.
3. Buckingham Marcus, Coffman Curt – Manager contra curentului. Ce fac managerii, altfel decat ceilalti. Ed. [Alfa All](#), 2004, 240 p.
4. Dragomir M. ș.a. Manual de management educațional pentru directorii unităților de învățământ. Turda: Hiperborea, 2000, 219 p.
5. Ewald Rametsteiner, “*Innovation and entrepreneurship. Introductory lecture*”, IP INNO-FOREST, Sopron, Ungaria, September 2007, www.inno-forest.org
6. Framework for Qualifications of the European Higher Education Area (disponibil la [http://ecahe.eu/w/index.php/Framework for Qualifications of the European Higher Education Area](http://ecahe.eu/w/index.php/Framework_for_Qualifications_of_the_European_Higher_Education_Area))

AN OVERVIEW OF MOLDOVAN EDUCATION SYSTEM TOWARDS THE ASSURANCE OF SOCIAL ENGAGEMENT

Andrei Popa,
*Expert în Reforma Sistemului
de Învățământ Superior*

On December 18, 2006, the European Parliament and the Council of the EU have adopted the Recommendation on key competences for lifelong learning¹, which propose a reference tool for EU countries to ensure the full integration of these key competences within Educational strategies and policies. This moment can be considered as a start point of the social engagement vision of education.

New challenges during the “Europe 2020” strategy² implementation call for the modernization of higher education, which would contribute to a beneficial transformation of the economy.

In this context, the social engagement of higher education institutions places in a multilateral framework relations between the main stakeholders - public authorities, employers, universities - these relationships being related to the promotion of the skills and abilities of students and trained persons.

The requirements of the three main actors - students, employers, public authorities - in training workers with competitive competencies and skills find their answer in the educational offer of universities represented by offered knowledge, various forms of social education and inclusion, as well as career opportunities designing. These one forms the environment of social engagement that has importance and impact as for the stakeholders as for the whole society.

As part of education in Europe, the Republic of Moldova strives to promote and develop a knowledge-based society based on social dialog and cohesion.

The National educational system regards main fields of social engagement through career development, applied knowledge skills and inclusion.

Today, 30 (thirty) higher education institutions offer the possibility of training on three levels of education - Bachelor, Master, Doctorate.

¹ Recommendation 2006/962/EC of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM-c11090&from=RO>

² EUROPE 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth <http://ec.europa.eu/eu2020-pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

For other categories of labour force, the educational offer is presented by 11 (eleven) centres of excellence, 32 (thirty two) colleges and 67 (sixty seven) professional schools - which are preparing working and technical staff of a middle-level qualification.

At the same time, 14 universities offer the opportunity for lifelong learning.

The activity of all these entities develops various aspects of scientific research that output new know-how, additional skills and new approaches in development.

Respecting the right of every person to access education and the labour market, social engagement means that universities have to attract into the educational circle all social categories, inclusive marginalized population, minorities, refugees and immigrants.

The "Moldova 2020" National Strategy, approved by the Moldovan Government in 2012³ aims to bring the educational system into line with labour market requirements, in order to increase labour productivity and the employment rate in the economy by offering relevant studies for the career.

Thus, the Education Code⁴, approved in 2014, sets out the fundamental principles of education:

- **equity** - on which base the access to learning is done without discrimination;
- **quality** - on which base the educational activities are related to the National Standards and to the national and international good practices;
- **relevance** - on the basis of which education responds to the needs of personal and social-economic development;
- education **centred on its beneficiaries**;
- **social inclusion**

No less important for social engagement are also:

- the principle of equality ensuring;
- the principle of recognizing and guaranteeing the rights of persons belonging to national minorities, including the right to preserve, develop and express their ethnic, cultural, linguistic and religious identities;
- the principle of decentralization and institutional autonomy;
- the principle of public responsibility - on the basis of which the educational institutions are publicly responsible for their performance;
- the principle of transparency;
- the principle of participation in the community responsibility of interested social actors.

Similarly, the educational system of Moldova encourages the social dialogue and the partnership of the educational institutions with research institutions, trade unions, business environment, the civil society and media.

According to the Strategic Vision of the National Strategy "Education 2020" (2014-2020) in 2020 the education system of the Republic of Moldova must be accessible to all citizens, offering quality education, relevant to society and economy, in terms of economic efficiency.

³ Moldova 2020 National Development Strategy: 7 solutions for economic growth and poverty reduction
(http://www.particip.gov.md/public/files/Moldova_2020_ENG1.pdf)

⁴ Education Code of the Republic Of Moldova no. 152 dated July 17, 2014
(http://edu.gov.md/sites/default/files/education_code_final_version_0.pdf)

For this purpose, public policies that have to ensure the social engagement fulfil the policies aimed to increase access and levels of participation in lifelong education and vocational training.

Other policies and strategic directions aim to ensure the relevance of studies for life, active citizenship and success in the career and the social cohesion for a quality education offer.

In order to realise this purposes, Moldovan universities are engaged in various activities that respond to society's demands. Thus, every institution annually approves the Admission Methodology that assures an equal access and underline a number of social guaranties and support for specific groups of population. Same, this Regulation allows employers to start a pre-study recruiting by participation in professional education of concrete persons by own funding that cover the scholar fees, these one being done besides the Agreements signed with universities.

Following the purpose of social inclusion of marginalized population, during the last 5 years, 3 centres for immigrants inclusion were open in 3 (three) universities. This network is designed to offer a territorial assistance for immigrants in studying the official language skills and introducing them in Moldova's cultural heritage and values – in North of Moldova – by Balti State University, in the central part – by "Ion Creanga" State Pedagogical University from Chisinau, and in the South – by Cahul State University. Same, during 2012-2016 the Project "Ensure quality education of the teaching staff in inclusive education" was developed in 12 universities. The main condition of the project is to involve in higher education persons form marginalized social groups, including disabled. All these efforts result in introducing in curricula of 13 (thirteen) universities courses units on Inclusive education and extracurricular activities oriented to students social integration.

As a general paradigm of quality study' enhancing – the student-centred learning is approved as an obligatory approach of higher education, aimed to ensure the learning of individual skills and competences according to the National Framework of Qualifications. Following this idea, during 2015-2016 all universities have updated or changed the study plans and curricula following individual routing of professional education.

In order to foster students employability, in universities are usually organized supporting activities as beside specialized Centres of guiding in career, as by individual students guiding besides consultancy, individual support, counselling. An important part of these activities is dedicated to involving students in organising and participation in different extracurricular activities, such as Labour-force Fairs, Meetings & Discussions with employers, Exhibitions, Advertising & Recruiting.

Of Course, the university's social engagement expands to public policies for lifelong learning and vocational education and training. Today, the higher education system of Moldova ensure all levels of university education. Same, 11 (eleven) higher education institutions realise different training programs that ensure ongoing training & professional skills' increasing.

Following the purpose to assure the cohesion between study programs and labour market demand & requirements, both for students and for other trained persons, a number of supporting labour orientation entities were founded. Beside them there are 3 (three) innovation incubator, 1 (one) business incubator, a Centre of Career development.

All these activities and structural entities permit us to foster a knowledge-based society & economy development. As a result of universities involving in social engagement the main three areas of relationship permit a common development.

Thus, the dialog between public authorities and universities encourage the admission and recruitment policies, and foster practical skills and knowledge development during internships and study or research projects developed in public institutions that are engaged in policies and activities of local/regional/national development.

The cooperation with labour market results in updated curricula and study programs that permit to increase the quality of learned skills according to employer's demand and requirements. All of these increase the students' employability. These engaged better results in a big number of activities organized during the year by universities, student, employers and public authorities and which aim to develop the community cohesion.

Recent studies show that in most developed areas of Moldova is registered the highest level of the Index of Average Level of Education, which is due to the presence of universities in those regions. It demonstrates the importance and contribution of universities in regional development, and appreciate the role of higher education in social engagement.

The actual situation and results show new challenges for Moldovan higher education institutions. Future targets have to encourage the efforts to extend the territorial area of the universities' impact in social engagement. At the same time, during last years the process of migration is in continuing growing and affects the labour policies. As an incoming country, Moldova has to develop the abilities to understand the difference of culture and habitat traditions of the refugees, and to develop new methods of inclusion for this group. On the other hand, the visa regime liberalization offered more advantages for Moldovan citizens and now they can compare the level of life and labour conditions in different countries. As a result, the beneficiaries ask new skills, in order for them to be able to be relevant for international labour market.

The migrant phenomenon disbalanced the surplus of educational offer compared to the demand for studies. This situation implies universities to find new horizons of internationalization, optional methods of admission and teaching, and diversification of education offer too.

Finally, these challenges have to place the social engagement in another understanding that exceeds the borders of the Republic of Moldova.

TAXELE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

DIN PERSPECTIVA STUDENȚILOR

Nicolai Loghin

*Expert în Reforma Sistemului
de Învățământ Superior*

Învățământul superior din Republica Moldova se confruntă în continuare cu o serie de probleme sistemice care se reflectă în primul rând în statisticile privind angajarea absolvenților universităților în câmpul muncii, în activismul civic al studenților și în contribuția acestora la progresul tehnico-științific al țării. Adică, universitățile noastre nu reușesc să își îndeplinească cu succes obiectivele de bază pentru care acestea există, conform standardelor și liniilor directoare

(ESG) revizuite la Conferința Ministerială de la Erevan din 2015.

Lipsa banilor a fost mereu invocată atât de către autoritățile centrale de profil, cât și de către administrațiile universităților ca fiind un factor fundamental care determină aceste rezultate proaste ale învățământului superior. Astfel, universitățile au avut mereu tentația de a crește taxele de studii și de a introduce o serie de alte taxe care ar suplini deficiturile cu care se confruntă acestea. Acest lucru însă a fost tratat negativ de către studenți, care au simțit că administrațiile universităților aleg calea cea mai ușoară prin mărirea taxelor în loc să eficientizeze costurile. De asemenea, studenții au dorit dintotdeauna să cunoască care este rolul și importanța taxelor achitate de ei în îmbunătățirea și modernizarea învățământului superior din Republica Moldova. În mod special, a fost pus în discuții aspectul privind diferențele dintre taxele de studii pentru aceeași specialitate la diferite universități publice.

Universitățile publice în prezent beneficiază de 2 surse principale de venit: de la bugetul de stat și din surse private. Astfel, la baza metodologiei de finanțare anuală de la buget stă principiul „finanțarea urmează studentul”. Universităților publice li se repartizează locurile de finanțare de la buget pe specialități, ulterior li se alocă suma de bani de la bugetul de stat. Din sursele private principala sursă o constituie mijloacele provenite din taxele de studii sau de instruire aplicate studenților ciclului I și II, rezidenților, doctoranzilor precum și alte taxe percepute în universități.

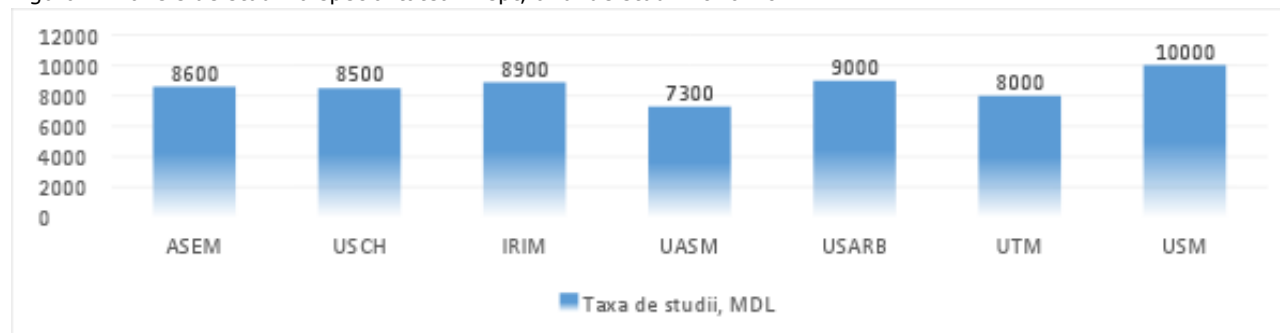
Taxele de studii reprezintă sumele pe care un student trebuie să le achite pentru a urma un program de studiu, în cazul în care costurile nu sunt suportate de stat. Prin urmare, acestea se aplică studenților de la forma “la contract” și ar trebui să reprezinte valoarea costurilor resurselor investite pentru ca studentul să poată beneficia de activitățile prevăzute în planul de învățământ al programului. Taxele diferă de la un program de studiu la altul, întrucât costurile pentru resursele care necesită a fi investite sunt diferite. De exemplu, pentru un program de filosofie este în principal nevoie de spații pentru dezbateri și cărți de specialitate, care sunt mai ieftine, în timp ce pentru un program de medicină este nevoie de materiale, aparatură și instrumente medicale, care sunt mai scumpe.

Astfel, în opinia studenților, taxele pe care aceștia le achită pentru a urma un program de studii ar trebui să reflecte în primul rând cheltuielile reale ale instituției respective pentru realizarea acelui program. Or, tinerii care sunt la etapa de a decide ce universitate și specialitate să urmeze, sunt puși

În situația de a face o alegere între două programe similare la două universități diferite, ambele instituții publice dar uneori cu o diferență a taxelor de studii de 2000 – 3000 de lei. Întrebarea pe care și-o pun aceștia este: „De ce există această diferență dacă ambele universități sunt publice, iar diploma pe care o voi obține are același număr de credite?”.

În cele ce urmează, vor fi prezentate câteva taxe de studii la diferite instituții pentru a analiza cât de mult variază acestea de la o universitate la alta și cât de mult influențează anumiți factori subiectivi aceste diferențe.

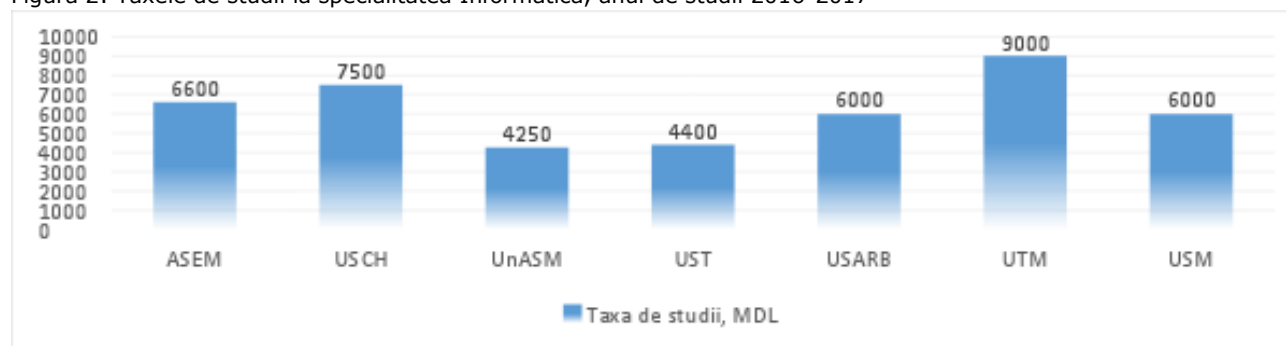
Figura 1: Taxele de studii la specialitatea Drept, anul de studii 2016-2017

Sursa: Site-urile web ale instituțiilor, informațiile oferite de universități în urma solicitărilor autorului

Taxele de studii pentru viitorii juriști variază de la 7300 de lei la Universitatea Agrară (cea mai mică taxă) până la 10000 la Universitatea de Stat (cea mai mare taxă). Diferența de 2700 lei este ciudată pentru studenți, aceștia pornind de la principiul că taxa trebuie să acopere cheltuielile universității pentru oferirea acelui program. Astfel, aceștia nu pot să își explice care costuri sunt acoperite de taxa pe care o achită și cum o altă universitate poate să pună în aplicare un program similar cu aproximativ 30% mai ieftin.

Figura 2: Taxele de studii la specialitatea Informatică, anul de studii 2016-2017

Sursa: Site-urile web ale instituțiilor, informațiile oferite de universități în urma solicitărilor autorului

O diferență semnificativă se atestă și în cadrul specialității Informatică. Aici taxele de studii variază de la 4250 lei la Universitatea Academiei de Științe a Moldovei până la 9000 la Universitatea Tehnică, diferența fiind mai mult decât dublă. Cu alte cuvinte, studenții pot plăti cu până la 4750 lei mai mult de la o universitate la alta, deși resursele investite sunt în general aceleași.

Deși dispun de autonomie financiară, universitățile mai trebuie să respecte și principiul responsabilității publice în activitatea pe care o desfășoară. Astfel, în vederea uniformizării modului de stabilire a taxelor de studii și transparentizării cheltuielilor ce au dus la formarea acestor taxe, Ministerul Educației, în comun cu ministerele de resort, a elaborat în anul 2013 Metodologia de

calculare a taxei de studii, care cuprinde cheltuielile suportate din veniturile încasate din taxa de studii și mijloacele financiare alocate din componenta de bază pe perioada anului anterior financiar celui în curs.

Taxa de studii urma să derive din costurile medii per student pentru anul de studii în curs, separat pentru fiecare domeniu, treaptă de studii și specialitate/program. Quantumul taxei urma să se stabilească pentru un cursant sau audient în baza devizului de cheltuieli pentru o grupă de cursanți sau audienți pe toată perioada de instruire conform planurilor de studii aprobate în modul stabilit. Se propunea și o formulă de calcul pentru taxele de studii, care ar fi cuprins toate categoriile de cheltuieli suportate de universitate cu instruirea unui student.

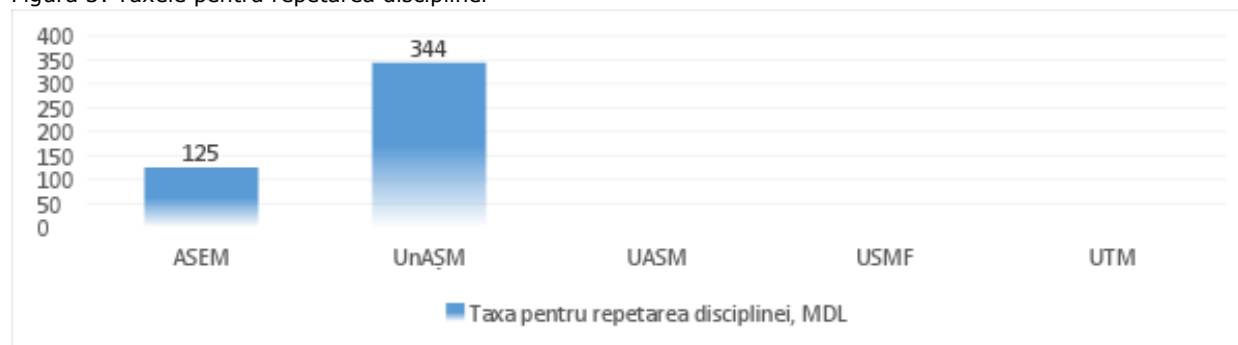
Totuși, această metodologie nu a fost acceptată de către reprezentanții instituțiilor de învățământ superior.

Astfel, pornind de la lipsa unei metodologii unice de calcul a taxelor de studii și de la diferențele destul de mari în nivelul taxelor pentru aceeași specialitate la diferite instituții, se poate deduce că la baza acestor taxe nu stau costurile efective pe care le implică organizarea acelui program de studiu, ci mai degrabă reflectă încă o dată marketizarea universităților și încercările lor de a profita de contexte de acest gen pentru a genera profit maxim de pe urma studenților.

Actualmente, universitățile pot stabili și alte taxe decât cele pentru școlarizare, cum ar fi cele pentru cazarea în căminele universității, repetarea disciplinei, admitere etc. În anul 2015, Guvernul a emis o Hotărâre prin care se reglementează lucrările și serviciile prestate contra plată de către universitățile din subordinea Ministerului Educației și quantumurile acestora⁵.

Taxele pentru repetarea disciplinei se percep de la studenții care fie nu au frecventat numărul de ore prevăzute în curriculum, fie nu au susținut examenul din variate motive. Prin urmare, această categorie de taxe nu se încadrează în activitățile obișnuite prevăzute într-un program de studiu. Conform legislației, universitățile au libertatea de a alege modalitatea și metodologia colectării taxelor respective.

Figura 3: Taxele pentru repetarea disciplinei

* La ASEM se percep 125 de lei per punct Credit.

Sursa: Răspunsurile oficiale la demersurile expediate către universități

⁵Hotărârea de Guvern cu privire la lucrările și serviciile contra plată, mărimea tarifelor la servicii, modul de formare și utilizare a veniturilor colectate de către autoritățile/instituțiile subordonate Ministerului Educației. Disponibil: <http://lex.justice.md/md/362485/>

Analizând graficul de mai sus, constatăm că unele universități percep taxe de la studenți pentru repetarea disciplinei iar altele nu. Criteriile și quantumul taxelor respective diferă de la o universitate la alta. De regulă administrațiile instituțiilor de învățământ declară că soluționarea situațiilor când studenții n-au promovat o disciplină este una costisitoare din punct de vedere financiar și temporal. Procesul de repetare a disciplinei este stabilit în actele de ordine interioară ale universităților precum: Regulamentul de organizare și funcționare a procesului de învățământ bazat pe sistemul de credite transferabile sau Regulamentul privind lichidarea restanțelor academice etc.^{6 7 8}

Dat fiind faptul că universitățile sunt instituțiile abilitate cu rolul de a educa tânăra generație, acestea nu ar trebui să facă profit din perceperea taxelor respective. Sumele colectate ar trebui să acopere strictul necesar pentru instruirea, reexaminarea și promovarea studentului, fără a stabili și o marjă de profit.

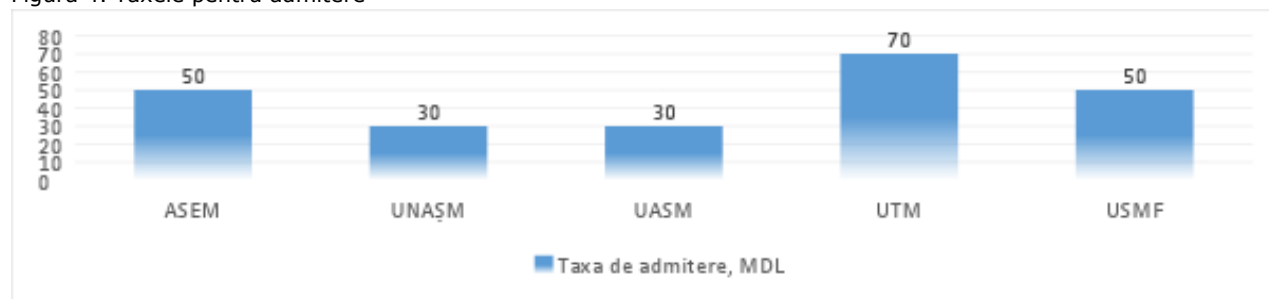
Diferențele privind quantumul sumelor percepute este destul de mare de la o universitate la alta. Spre exemplu, din grafic poate fi dedus faptul că unele universități în general nu percep taxă pentru repetarea disciplinei, altele 344 (Un AȘM) lei sau 125 lei per punct credit (ASEM).

Având în vedere diferențele majore între quantumul taxelor pentru repetarea disciplinei, nu este clar de ce unele universități nu consideră necesar de a percepe taxe pentru categoria respectivă de servicii iar altele percep aceste sume.

Cu toate că prin perceperea taxei respective administrațiile universităților declară că încearcă „reeducarea” studenților cu reușite mai „modeste”, în realitate acest mecanism ar putea fi o metodă suplimentară de a obține profit de la studenții din cadrul universității.

Taxele pentru perfectarea documentelor la admiterea în învățământul superior și tehnic post secundar se aplică pentru toți doritorii de a se înscrie la universitate. Teoretic acestea ar trebui să acopere cheltuielile prevăzute pentru remunerația personalului care se ocupă de admitere și pentru resursele utilizate, care nu ar trebui să depășească suma de câțiva lei.

Figura 4. Taxele pentru admitere

Sursa: Răspunsurile oficiale la demersurile expediate către universități

⁶ <http://www.utm.md/metrolog/studii/ECTS2.html>

⁷ http://www.utm.md/edu/legal/ects_utm/3.html

⁸ <http://usm.md/wp-content/uploads/2014/11/Regulament-de-lichidare-a-restantelor-academice.pdf>

În conformitate cu Regulamentul privind organizarea admiterii la studii⁹ (pct. 37, lit. o), universitățile pot să perceapă o taxă care ar acoperi cheltuielile aferente procesului de admitere. Un aspect interesant constă în faptul că nicăieri în legislație nu este prevăzută metodologia de calcul a taxei respective și care anume cheltuieli trebuie să acopere aceasta. Astfel, sumele variază de la 30 lei la Universități ca UnAȘM și UASM, până la 50 sau 70 lei la ASEM, USMF (pentru doctorat și rezidențiat – 100 lei) sau UTM. Taxele respective urmează a fi cheltuite pentru crearea dosarului personal al studentului, înregistrarea în registrul universității sau facultăților, copii ale documentelor etc. Considerăm că sumele percepute depășesc costul real al necesităților care în realitate ar trebui să constituie o sumă mai mică. Prin urmare, taxa respectivă s-ar putea transforma ușor într-o afacere profitabilă în cazul unei universități prestigioase cu o cerere mare pe piață în special în condițiile în care studenții pot să depună dosarele la mai multe universități concomitent.

În urma analizei contextului de finanțare a universităților și locul studenților în această ecuație, s-a identificat un mecanism deficitar de asigurare a transparenței și a principiului de responsabilitate publică a instituțiilor de învățământ din Republica Moldova.

Astfel, din cauza finanțării slabe a învățământului superior are de suferit nu numai calitatea procesului educațional, dar și studenții, odată ce aceștia sunt nevoiți să achite taxe tot mai mari și mai diverse, fără a sesiza anumite îmbunătățiri ca urmare a acestor plăți. Universitățile, activând în condițiile de autonomie financiară, încearcă să profite de orice sursă aducătoare de venit, inclusiv prin creșterea taxelor percepute de la studenți. Fie că vorbim de taxele de studii, sau taxele de cazare sau oricare alte servicii prestate de universități, cuantumul acestora nu este justificat de costurile pe care le presupune acel serviciu.

Referitor la taxele de studii observăm că plata pentru același program de studiu diferă substanțial de la o universitate la alta și nu neapărat reflectă costurile pe care le au universități cu livrarea acelui program de studii. Astfel, taxele sunt stabilite în mare parte în funcție de prestigiul universității și condițiile de piață în care fiecare instituție de învățământ trebuie să se poziționeze cât mai competitiv. De asemenea, universitățile jonglează cu aceste taxe, acoperind cheltuielile unui program mai costisitor sau nepopular în rândul studenților pentru care se stabilesc taxe mai mici prin suprataxarea altor specialități populare în rândul studenților (economie, drept) sau cele cu profil îngust, la care universitatea are un fel de "monopol" (specialitățile tehnice, agricole, medicale).

În urma acestei analize, se propun următoarele recomandări:

Către Guvern și Ministerul Educației:

- Eficientizarea cheltuielilor pentru învățământul superior prin comasarea unor universități/specialități, care ar reduce din supradimensionarea sistemului de învățământ superior și ar permite direcționarea resurselor financiare obținute spre dezvoltarea activității academice.
- Relansarea dezbaterilor privind adoptarea unei metodologii unice privind calculul taxelor de studii. Această metodologie ar face mult mai transparent modul în care sunt stabilite taxele de către universități iar studenții ar putea să înțeleagă de ce un program care presupune existența laboratoarelor sau altor echipamente costă mai scump decât altul care nu presupune aceste

⁹ Regulament-cadru privind organizarea admiterii în ciclul I – studii superioare de licență pentru anul universitar 2016-2017. Disponibil: http://www.edu.gov.md/sites/default/files/regulament_admiterea_la_licenta_2016_0.pdf

lucruri. De asemenea, dacă studenții vor plăti o taxă mai mare pentru un program de studii, aceste resurse ar fi investite fie în dezvoltarea bazei tehnico-materiale pentru acel curs, fie în dezvoltarea unor instrumente motivaționale pentru profesorii care predau acel curs, aceasta fiind o proporționalitate directă a taxei plătite de student cu beneficiul obținut de acesta.

Către Universități:

Reprezentanților instituțiilor de învățământ li se recomandă să ia în calcul că studenții sunt o categorie socială vulnerabilă, care are nevoie de suport în parcurgerea traseului educațional. Astfel, asigurarea unui raport echitabil între prețul și calitatea serviciilor educaționale oferite și limitarea la maximum a taxelor aferente procesului educațional ar reprezenta un sprijin major pentru studenți și nu în ultimul rând, pentru îmbunătățirea și modernizarea sistemului de învățământ superior.